

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Անտիպարոսի այրը :

Ինչո՞ւ է հիմա ճանչցուած ամենէն հրաշալի բնական այրերու մէջ առջինը Սթեֆֆէ այրը սեպելով՝ Լ'նտիպարոսի այրն ալ թերեւ երկրորդն է, որուն վրայ թէպէտ երեւելի ճանապարհ հորդներ զարմանալի նկարագրութիւններ ըրին, բայց իր բնական գեղեցկութիւնը տեսնողները միայն կրնան ըմբռնել :

Յունաստանի Լըշիպեղագոսին մէջ Պարոս կղզիէն քիչ հեռու չոր ու ցամաք ապառաժ մը կայ գրեթէ վեց մը ղոն շրջապատով, ուր որ բայ ՚ի քանի մը այգիէ ու սերկելի ծառերէն ուրիշ բան չըլլալով, հին աշխարհագիրներն հազիւ թէ նշաներ են Լ'նտիպարոսի կղզին, որուն մէջն է աս հռչակաւոր այրը : Հին Յոյները չէին յանդգնած աս խորանդունդը իջնալու, թերեւ կարծելով որ տարտարոսի բերաններէն մէկն է : Եւստի ստոյգ գիտենք որ ամէնէն առաջ Եւստի թէլ անունով Վաղղիոյ դեսպանը իջաւ այս այրին մէջ 1673ին, ու քարայրին պատերուն վրայ կէս աւրած յունական գրեր գտաւ, բայց աս արձանագիրը գրեթէ այրին բերանը գրուած ըլլալով, կը ցուցնէր որ չէին կրցած անկէց անդին անցնիլ :

Լ'նտիպարոսի այրը, որ գրեթէ ծովեզերքէն կէս մղոն հեռու է, բերանը ահաւոր ժայռերու մէջն է, նախ անձաւ մը կ'երեւնայ որուն վրայ քարէ կամար մը ձգուած է՝ բոլոր վրան պատած մորենիներ ու պատատուկ բոյսեր . աս բացուածքին մէջ տեղը կոշտ սիւնաձև ժայռ մը բարձայած է : Հազիւ թէ երկու ոտք կ'աւնես, կամարը կը հակի, երկիրը աչքէդ կը փախլի, պատերը մէկմէկու կը մօտենան, և ծակի մը եզերք կը հասնիս՝ որ գրեթէ ուղղահայ-

եաց զառ ՚ի վայր է : Եւստի ան անդունդն է ուր պէտք է նետուիլ, այրին բերնին կապած չուանները մէջքերնին պլլած ու լուսաւոր կանթեղներ ձեռքերնին բռնած : Եւստի քիչ մը ատեն ստորերկրեայ յարկը գլխուդ կը դպի, անկէ կ'ըլլցուի տանիքի պէս տեղ մը, անկէ ետքը ալ երկիր չտեսնուիր : Եւստի այսպէս չուաններով վար կ'իջնաս գրեթէ տասնհինգ գրկաչափ տեղ, անցք մը կ'ըլլէ դիմացդ՝ ուր որ պէտք է մէկը իր կտորձութիւնը ցուցնէ . վասն զի նեղ ժայռի մը վրայ կը գտնես զինքդ . աջ կողմդ կը տեսնես գահավէժներ, որոնց քովերը գետինը զառ ՚ի վայր է, և յատակը չտեսնուիր . ձախ կողմդ սեպացեալ պատ մը կայ . ամէն կողմէն ջրոյ կաթիլները կը կաթիլթեն, որուն համար գետինը խոնաւ ու սահուն կ'ըլլայ . մ'ընտրողը այնպէս թանձր և այնպէս մառախլապատ է, որ կանթեղները լուսոյ կէտեր կ'երեւնան և ամենեւին լոյս ալ չեն տար : Եւստի է ահա ճամբան որով խել մը երկայն միջոց միշտ գահաւանդներուն քովէն անցնելով պէտք է առաջ երթալ :

Եւստի մէյմը կտրեցիր աս դժուար ճամբաները կամաց կամաց կը դիւրանան, գետինը կ'ընդարձակի, գէպ ՚ի ձախը երթալով կրնայ ալ գգուշացուիլ զառ ՚ի վայր տեղերէն . նաեւ ամբողջ կէս ճամբան ալ չըրած՝ կրնաս թողուլ չուանները : Եւստի ճամբան դիւրաքայլ է ու հանգիստ՝ որչափ որ ստորերկրեայ տեղ մը կրնայ ըլլալ :

Եւստի գետնի տակ ուղղահայեաց հորիզնական, և ամէն տեսակ պտոյտներով գրեթէ հինգ կամ վեց հարիւր ոտք ճամբայ ընելէն ետքը, կը հասնիս հոն, որուն որ կ'ըսեն բուն Խորանջա՝ Խորանջա՝ Անտիպարոսի, և կրնայ ըսուիլ թէ աչքիդ երեւած տեսարանը կ'արժէ որ երթաս փնտռես երկրիս ընդերայը մէջ :

Լ'նտիպարոսի այրը որչափ որ կրցեր են շուրջ շուրջանակի հաշիւ մը ընելու, գրեթէ 260 ոտք ուղղահայեաց խորութիւն ունի, 180 ոտք բարձրութիւն և 360 ալ լայնութիւն : Վովընտի սր-

Անտիսրարուսի այրը :

տերն ու կամարները կրային քարերէ ու բիւրեղացումներէ ձևացած են : Բայրին մէջ տեղի միջոցը ազատ չէ, վասն զի ան թիւ պաղանցաբ կամ վերնաքիւներ կա մարներէն սիւնաձև ձգուած, պսակաձև կախուած, վարագուրի պէս գոցած են գէպ 'ի պատերուն երկայնքին, մինչ զեռ գետնէն ալ ուրիշ ներքնաքիւներ կը գոյանան՝ որ խիստ հրաշալի ու զանազան ձևերով՝ կ'երթան կը միանան կամարէն ինչպէս բիւրեղանման սիւներուն հետ : Գլխախտաբար աս կրանիւթ բիւրեղացումները մութ ու խորտուբորտ են, և ոչ սառի թափանցիւթիւն ոչ ալ մաքրութիւն ունին, անանկ որ ոմանց ըսածին նայելով առասպելաց կարգը պէտք է գնել Բնտիպարուսի այրին պատերուն ու սիւներուն վրայ կան թեզներուն զարկած լուսին ցլուցած

պրանչելի երևոյթները : Բայրին խորունկը ահագին պաղանձաւի զանգուած մը կայ 24 ոտք բարձր ու յատակին տրամագիծը 20 ոտնաչափ, որուն որ կ'ըսեն խորան . վասն զի հոս 1673ին Պարոն Սուանթելը պատարագ մը ընել տուաւ իր տաներէցին :

Բնտիպեղագոսին մէջի բնակչացը ընդհանուր կարծեացը նայելով՝ Բնտիպարուսի ստորերկրայքը ինչուան աս այրը չեն լմնար, հապա ընդհակառակն բոլոր կղզիին տարածութեանը մէջ կը գտնուին աս ճամբաները . և նաև ծովուն թեւէն ալ անդին անցնելով, կը հասնին ինչուան Սիոյի մօտ կղզին : Բարավազները որ այրին զարդերն են, և նաև մեծաւ մասամբ ուրիշ բնական այրերու մէջ ալ կը գտնուին, կրի ածխուտի բաղադրութիւնք են որ ջրէն

ու օգին ազդեցութեան գոյացած են :
 Սթուախառն ջրերը , կրային խաւե-
 րուն մէջէն անցնելով , զանոնք կը լու-
 ծեն ու իրենց հետ կը միացնեն : Եւ
 ջրերը քարանձաւին վրայէն կաթիլ կա-
 թիլ կաթիլ կը թափուի հոն տեղը ջրային
 մասը շոգի կը դառնայ , իսկ կրային մա-
 սունքը որ իրենց մէջ լուծած կեցեր էին ,
 մէկմէկու մօտենալով ու պնդանալով՝
 բիւրեղի պղտի պտկունքներ կը դառ-
 նան , որ ջրին կաթիլներէն առած կոնոն
 ձեւ կը պահեն : Երբեմն աս ջրին կա-
 թիլները գետին կ'իյնան . ան ատեն
 գետնէն կը սկսի շոգիացումը ու բիւրե-
 դացումը , և կարծես թէ գետնէն վեր
 նետուելով պաղանձաւները՝ կամարնե-
 րուն վրայէն կախուած բիւրեղներուն
 հետ կը կաշին կը միանան : Վրած
 պատկերնիս Շուազէօլ Կուֆֆիէի
 Յունաստանի գեղեցիկ ճանապարհոր-
 դութեանն առնուած է :

ՀԱՄԱՌՕՏ ԵՐԿՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ :

Ժ .

ԴԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

Նախնական ժայտեր :

(Ըստ Լուսնակութիւն)

ԼԱՆԱԿԱՆ ժայտերը գլխաւորա-
 պէս կը ձևանան կրանիթեան ժայտերէ ,
 միջախառն կամ թաքախառն հերձա-
 քարէ ու անֆիպոլեան ժայտերէ . կրա-
 նիթը ամենէն վարի կարգն է , մէկալ-
 նոնք ալ բոլորը մէկտեղ վրայի կարգը
 կը ձևացնեն :

Ինդհանրապէս նախնական ժայտերը
 իրեք տեսակ հանքային նիւթերէ կը
 բաղկանան , որ են միջան , որձաքարն ու
 քուարցը . իսկ կրանիթ կ'ըսուի ան ժայ-
 ուր որուն մէջ աս իրեք տեսակ նիւթէն
 հաւասարապէս կը գտուի մանր ու խոշոր
 կտորներով . բայց թէ որ աս նիւթերէն

մէկը կամ մէկալը աւելի ըլլայ , կամ մէ-
 ջը նոր հանք մը խառնուի՝ ժայտն ալ
 զատ զատ անուններ կ'ունենայ , բայց
 ամէնն ալ ընդհանրապէս նման յատկու-
 թիւններ ունին :

Իսկ կրանիթը ու կրանիթեան ժայ-
 ուրը քիչ անգամ խաւ խաւ կը գտուին ,
 հապա հրային հողերուն պէս մեծամեծ
 հատորներ , որոնցմէ ամբողջ լեռներ կը
 ձևանան , և ընդհանրապէս լեռանց գո-
 տիներուն հիմը կամ միջուկը կրանի-
 թեան ժայռ է . և ընդհանրապէս այն-
 չափ աւելի հին կը սեպուի իրեն կազ-
 մութիւնը , որչափ որ անհարթ ձև մը
 ունենայ , քուարցը շատ ու միջան քիչ
 ըլլայ . ինչպէս է ջրային դասերուն ա-
 մենէն տակի կրանիթեան ժայռերուն
 խաւը որ բոլոր աշխարհք պատած է
 հրային ժայռերուն վրայէն :

Կրանիթի նման բազալտութիւն մը
 ունինաւ Բելչա ըստած ժայռը , որ նոյն-
 պէս առատ կը գտուի , և շատ անգամ
 անոր հետ խառնուած կ'ըլլայ :

Սիլիքախառն ու թաքախառն հեր-
 ձաքարերը իրենց բարակ խաւերովը
 կամ թերթերովը կը զանազանին կրա-
 նիթեան ժայռերէն . ասոնք ալ միջայի ,
 որձաքարէ ու քուարցէ բաղկացած են ,
 բայց երբեմն ամենեւին մէջերնին որ-
 ձաքար չգտուիր , ու բոլոր երկու մնա-
 ցած տեսակէն ձևանալով դիւրաւ կը
 ճանչցուին իրենց թերթ թերթ ու փայ-
 լուն կազմութեամբ . երբեմն ալ քուար-
 ցը շատ ըլլալուն զատ խաւ կը ձևա-
 նայ , որ երբեմն առջինին պէս թերթ
 կ'ըլլայ , երբեմն ալ աւելի պինդ : Եւ
 տեսակ քուարցը հասարակածին հարա-
 ւային դին Պրազիլի ու Վորտիլեանե-
 րուն մէջ շատ կը գտուի , որուն մէջ
 խառնուած կ'ըլլայ նաեւ ոսկեքեր թալ-
 քը . Վազիլիայի մէջ ալ աս հերձա-
 քարին տեսակները խիստ շատ են :

Եւֆիպոլեան կարգն ալ վերինին
 կազմութիւնը ունի , միայն թէ մի-
 քային տեղը անֆիպոլ ըստած հանքը
 բռնած է , որ քիչ կամ շատ ըլլալուն
 համեմատ ժայտն ալ կրանիթի կամ
 հերձաքարի կը մօտենայ : Եւ երկու ի-